

CFA24 Cwmpas

Senedd Cymru | Welsh Parliament

Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon, a Chysylltiadau Rhyngwladol |
Culture, Communications, Welsh Language, Sport, and International Relations Committee

Cymraeg i bawb? | Cymraeg for all?

Ymateb gan: Cwmpas | Evidence from: Cwmpas

1. Beth yw'r prif rwystrau sy'n atal defnydd ehangach o'r Gymraeg mewn ardaloedd â llai o siaradwyr Cymraeg, a beth allai helpu i newid hyn?

2. Pa fath o ofodau a chyfleoedd a allai annog mwy o ddefnydd o'r iaith, a chynyddu hyder o ran ei defnyddio, mewn ardaloedd lle mae defnydd o'r iaith o ddydd i ddydd yn gyfyngedig?

Heb gyflenwad cryf o fentrau dan berchnogaeth leol neu gymunedol, ni fydd y mannau hyn ar gael. Os yw perchnogaeth y gofodau hyn wedi'i chyfyngu i fusnesau corfforaethol heb unrhyw gysylltiadau â Chymru, efallai y bydd gwerth yr iaith yn cael ei golli. Yn ogystal, os yw'r mannau hyn yn cael ei rhedeg a'i rheoli gan y sector cyhoeddus yn unig, mae'n bosibl y bydd gwybodaeth leol a mynediad at rwydweithiau a chymunedau sy'n dod o fusnesau sy'n eiddo i'r gymuned yn cael eu methu. Drwy perchnogaeth a rheolaeth gymunedol, gallwn wneud y mwyaf o'r gwerth cymdeithasol a chyfleoedd i ddatblygu syniadau i helpu'r Gymraeg.

3. A allwch chi rannu enghreifftiau o fentrau neu weithgareddau llwyddiannus sydd wedi annog defnydd o'r Gymraeg mewn ardaloedd lle mae defnydd o'r iaith yn gyfyngedig?

Hen Ysgol Bodorgan - Malltraeth Ymlaen

- Mae Malltraeth Ymlaen, o Ynys Môn, yn gweithio ar gyfer cymuned y Gymraeg yn Aberffraw yn ardal Bodorgan. Nod y grŵp yw prynu'r hen adeilad ysgol o Gyngor Sir Ynys Môn cyn diwedd cyfnod y lease cychwynnol, a ddechreuodd ym mis Mawrth 2023.
- Mae'r ystadegau a gynhwysir yn gais y grŵp yn dangos bod, yn ôl arolwg 2021, 55% o bobl yn siarad Cymraeg yn ardal Bodorgan, ac mae hwn yn ostyngiad o 12.7% yn ystod y degawd o'r arolwg 2011. Mae'r dirywiad hwn yn bennaf oherwydd pryniant tai gan bobl nad ydynt yn siarad Cymraeg, er enghraifft, pobl sy'n symud o rannau eraill o'r DU i Ynys Môn, yn ogystal â chynnydd yn nifer yr ail gartrefi.
- Cyflwynodd y grŵp gais am gyllid grant Perthyn i gefnogi sefydlu'r canlynol:
- Cynnig cyrsiau Cymraeg achrededig a chymorth sylweddol i'w llwytho ar y ganolfan

- Cynnig cyrsiau, hyfforddiant a digwyddiadau sydd wedi'u cyflwyno yn y Gymraeg fel y disgrifir isod.
- Sicrhau cyfieithu cywir a rheolaidd o bob cyfathrebiad ysgrifenedig trwy wasanaeth cyfieithu.

Gyda'r nod o ddatblygu:

- Rhaglenni Addysg a Datblygiad Sgiliau
- Mynediad i Wybodaeth
- Cefnogaeth Menter
- Gwasanaethau Iechyd a Lles
- Gweithgareddau Diwylliannol a Hamdden
- Rhaglenni Datblygiad Ieuenctid
- Cydweithio a Phartneriaethau
- Mynediad i Dechnoleg

Mae'r prosiect hwn bellach yn enghraifft lwyddiannus o fenter gymunedol sy'n darparu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg mewn ffordd ymgysylltiol a chynhwysol. Er bod yr astudiaeth achos hon hefyd o fewn Awdurdod Lleol lle mae'r Gymraeg yn gryf, mae'r fenter hon wedi dangos sut y gall prosiectau a arweinir gan y gymuned ddod â gwahanol grwpiau o bobl ynghyd i ddysgu a defnyddio'r iaith. Nid yw cyfran sylweddol o'r bobl sy'n cyrchu'r gwasanaethau sydd ar gael drwy'r ased cymunedol hwn yn siaradwyr Cymraeg iaith gyntaf, ond oherwydd bod y fenter yn cael ei harwain gan bobl sydd wedi'u gwreiddio'n lleol, mae gwasanaethau wedi'u teilwra i anghenion y gymuned ac yn dod â phobl a chymunedau newydd i'r genhadaeth i warchod yr iaith.

Saith Seren

- Mae Saith Seren yn dafarn a chanolfan ddiwylliannol yn Wrecsam sy'n eiddo i'r gymuned gyda'r nod o hyrwyddo a diogelu'r iaith Gymraeg. Sefydlwyd y fenter yn 2012 yn dilyn ymgyrch gymunedol i achub yr hen Seven Stars.
- Mae Saith Seren yn cynnal amrywiaeth eang o ddigwyddiadau, gan gynnwys cyngherddau, nosweithiau barddoniaeth, dosbarthiadau iaith a chyfarfodydd cymunedol. Mae'r gweithgareddau hyn yn darparu amgylchedd anffurfiol lle mae siaradwyr rhugl a dysgwyr yn teimlo'n gyfforddus, gan annog defnydd ehangach o'r Gymraeg mewn sefyllfaoedd cymdeithasol. Mae'r dull cynhwysol hwn yn helpu i normaleiddio'r iaith mewn ardal lle nad yw'n iaith y mwyafrif.

Mae Saith Seren yn dangos sut gall busnes sy'n eiddo i'r gymuned gyfrannu at adfywio'r Gymraeg drwy ei hintegreiddio i fywyd bob dydd, gan feithrin balchder a gwydnwch yn y gymuned leol. Mae hyrwyddo'r iaith Gymraeg yn ddim ond un o'r ffyrdd y mae'r busnes hwn yn cyfrannu at yr ardal leol — yn ogystal â chreu swyddi i bobl leol, gweithio gyda chyflenwyr lleol, a darparu lle cynhwysol a hygyrch ar gyfer y celfyddydau. Mae'n dangos mai'r cymunedau eu hunain sy'n gwybod sut y gall hyrwyddo'r iaith fynd law yn llaw â gweithgareddau fydd o fudd i bobl leol ac yn eu cynnwys ar y daith o ddysgu a defnyddio'r Gymraeg.

Y cam nesaf yw sicrhau bod y mentrau hyn yn gallu cychwyn a datblygu ym mhob cymuned yng Nghymru.

4. Sut y gallai technoleg ac offer digidol helpu i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg, yn enwedig ymhlith y rhai sy'n defnyddio'r iaith yn anaml neu sydd â diffyg hyder?

5. Pa effaith, yn eich barn chi, y mae digwyddiadau diwylliannol fel Eisteddfodau cenedlaethol neu wyliau Cymraeg yn ei chael ar y defnydd o'r Gymraeg, yn enwedig mewn ardaloedd sydd â llai o siaradwyr Cymraeg?

6. Sut y gellid addasu neu wella'r digwyddiadau hyn (boed yn rhai mawr neu fach o ran maint) i wasanaethu cymunedau â llai o siaradwyr Cymraeg yn well?

7. A oes unrhyw faterion eraill yr hoffech dynnu sylw'r Pwyllgor atynt mewn perthynas â dull Llywodraeth Cymru o gefnogi'r Gymraeg mewn ardaloedd â llai o siaradwyr Cymraeg?

Argymhellion i'r Lywodraeth:

- Ehangu Prosiect Perthyn, gan gynnwys mewn ardaloedd lle nad yw'r Gymraeg yn brif iaith y gymuned, ac ymgysylltu â grwpiau lleol ac unigolion sydd wedi'u gwreiddio yn y cymunedau hyn a all ymgysylltu â rhwydweithiau a nodi cyfleoedd i ddatblygu mentrau iaith Gymraeg a phrosiectau a arweinir gan y gymuned.
- Meithrin rhwydwaith o fusnesau cymunedol ledled Cymru sy'n rhannu'r genhadaeth o hyrwyddo'r Gymraeg ac yn ddarparu gwasanaethau a gofodau ar gyfer ei defnyddio.
- Cefnogi cymunedau i gymryd perchnogaeth o asedau o werth cymunedol drwy gyflwyno Deddf Grymuso Cymunedau, ynghyd â sicrhau cefnogaeth ac opsiynau ariannu o safon uchel ar gyfer y mentrau hyn.